

A Tavaszi hadjáratot megelőzte a Charta Bellica (Hadi kártya) című képsorozat. Ez egy különleges 56 lapos kártya, melyben a színjelek a magyar, német, török – mert a 16 század vége a törökellenes harc kora – és lengyel – a baráti nép – nemzetek címei. A kártya lapjain a 16. század második felének udvari tisztségei, katonák, polgárok jelennek meg. A lapok 1-től 10-ig római számokkal vannak jelezve, így a polgárok, ezek felett van királynő, király, az egyes nemzetek fővárosainak látképe, a legerősebb lapokon pedig papok láthatók. Tehát egy teljes társadalmat mutat be. Ennek sikere is motivált arra, hogy egy 1848–49-es kártyasorozatot fessek.

Somogyi Márton festőművész, restaurátor 1979-ben született Budapesten. 1998-ban érettségizett a Képző és Iparművészeti Szakközépiskolában díszítőfestő szakon. Mesterek: Végh András, Kiss Zoltán László és Somogyi Gábor. 2004-ben diplomázott a Magyar Képzőművészeti Egyetemen – Festőrestaurátor szakon. Mesterei: Bráda Tibor, Menráth Péter, Görbe Katalin, Forrai Kornélia, Bóna István. Szívesen fest városképeket, portrékat, kártyafestéssel foglalkozik és készít veretes öveket. Alkotásaival 1997 óta szerepel hazai kiállításokon. Korábban éjszakai városképeivel és tócsás csendéleteivel mutatkozott be. Jelentős munkái az Élet Tánca és Haláltánc pannók. Főbb restauratori munkái: Munkácsy Mihály Ecce Homo c. óriásképeinek restaurálása, a Feszty Körkép állagmegóvó restaurálása, a máriapócsi bazilika ikonosztázának restaurálása szerzőtársakkal, a Budapesti Gazdasági Főiskola Lotz-terme falképeinek restaurálása társszerzőkkel, a Párizsi Nagyház Lotz-termének aranyozásai társszerzőkkel. Többek között a Párbaj, a Pákozdi 1848, a Limanova és az Őrség című filmek rendezője.

Tagságok: Magyar Alkotóművészek Országos Egyesülete. Szentendrei Régi Művésztelep Egyesület, Magyar Restaurátorok Egyesülete.

Díjak: Domanovszky Endre festészeti díj, Országos Diáki Filmszemle fődíj, Zalai filmfesztivál fődíj.

Mi volt előbb a festőművész, a restaurátor, a filmrendező, a kártyafestő vagy a veretes öveget készítő Somogyi Márton?

– Ma, aki a Képzőművészeti Egyetemen végez, nem csak azzal foglalkozik, amire a diplomáját kapta. Tehát igen nagy az átjárás a különböző szakok között. Szinte mindenki kipróbálja azt, ami érdekli. Ugyanígy a valós életben, ha nyitott szemmel közlekedünk, és ismeretségeket kötünk, akkor is sok mindenben ki tudjuk magunkat próbálni. Ezért aki a Képzőművészetin végzett, sok esetben azt írja magáról, hogy képzőművész, bármilyen szakra járt. A képzőművész készíthet performanszokat, színházi díszleteket, szobrokat, festményeket. S hogy melyik volt előbb nálam? A családi hagyományt követve a festészet. Nagybátyám, Somogyi Győző a nemzet művésze, számomra sokat jelentett kisgyermek korom óta, de mindkét szülőm alkotó ember, a legtöbbet nekik köszönhetem.

Inkább előnyt, vagy hátrányt jelentett, hogy Somogyi Győző a nagybátyja? Senki sem mondta önnek, hogy így könnyű megrendeléseket kapnia?

– Művészeti téren nem éreztem, hogy közvetlen emiatt előnyben részesítettek volna, de ha új embereket ismerek meg, akkor szerencsés dolog, ha tudják kötni valakihez a nevem, arcomat. Szakmai előnyt viszont nem éreztem. Azt sosem mondták, hogy protekciós vagyok, mert életművemben a restaurálásokra kapott felkérések jelentősebbek, talán irigylésre méltóbbak. Ezekben a nagy jelentőségű munkákban való részvételemet részben az idősebb, tapasztaltabb restaurátor kollégáimnak köszönhetem, akikkel a jó sorsom összehozott.

Katonai hagyományőrzőként hadikártyák festője

Nem mindenki foglalkozik kártyafestéssel. Ez egy unikális dolog. Több kártyát is festett, így a 32 lapos, ún. magyar hadikártyát, Tavaszi hadjárat címmel. Ennek ön volt a megálmodója?

– Az ötletgazda én vagyok mint katonai hagyományőrző. Mindkét csapat melyeknek tagja vagyok erősen kötődik nagybátyámhoz. Így a családi hagyományból eredeztethető az ötlet, hogy huszár- és katonai kártyákat fessek. A Tavaszi hadjáratot megelőzte a Charta Bellica (Hadi kártya) című képsorozat. Ez egy különleges 56 lapos kártya, melyben a színjelek a magyar, német, török – mert a 16 század vége a törökellenes harc kora – és lengyel – a baráti nép – nemzetek címerei. A kártya lapjain a 16. század második felének udvari tisztségei, katonák, polgárok jelennek meg. A lapok 1-től 10-ig római számokkal vannak jelezve, így a polgárok, ezek felett van királynő, király, az egyes nemzetek fővárosainak látképe, a legerősebb lapokon pedig papok láthatók. Tehát egy teljes társadalmat mutatok be. Ennek sikere is motivált arra, hogy egy 1848–49-es kártyasorozatot fessek.

Ott már mondjuk Klapka György szerepel?

– Az egyiken éppen ő. Azokat a személyeket akartam ábrázolni, akik a tavaszi hadjáratban jelentős sikereket értek el. Természetesen esetünkben is ott van a lapsorrend. És az sem mindegy, kiket vonultassak fel, ezért ebben Hermann Róbert, a korszak neves történész szakértője, számos, az 1848-as forradalom és szabadságharcra foglalkozó könyv szerzője segített. Felvettem vele a kapcsolatot, és az ő segítségével határoztam meg, hogy az egyes személyeket hová helyezzem.

Hitelességre törekedett?

– Megpróbáltam, de volt, mikor nem sikerült teljes mértékben. A Charta Bellicánál az ábrázolásokhoz korabeli metszetek, rajzok, festmények szolgáltak alapul. Amint említettem négy nemzetről van szó, és mindegyik nemzettel kapcsolatban külön történész segítségét kértem. Az ábrázolásokat velük ellenőriztettem le. De egy-egy apró hiba még így is belekerült. Mikor megjelent a kártya és nagyobb nyilvánosságot kapott, akkor ezekre a kis részletekre felhívták a figyelmem. Mindent összevetve tévedéseim nem nagyobbak, mint amekkorákat a kortárs európai művészek tévedtek a török viseletekkel kapcsolatban.

Tehát ezek a kártyák megvásárolhatók?

– Kereskedelmi forgalomba kerültek. A Charta Bellicát a Piatnik adta ki. Eladtam számukra a

kártya céljára való kizárólagos felhasználás jogát, s külön megállapodás szól arról, hogy magánkiadásban készíthetők kártyát tetszés szerinti méretben, s ki is adhatom.

Én teszem hozzá, hogy az említett két kártya megrendelhető a szerző honlapján. Mit gondol, ezekkel a kártyajátékokkal jobban megismerjük saját históriánkat, elkezdünk történelmünk iránt érdeklődni?

– Mindenképpen, mert a művészetnek fel kell pezsdíteni a lelket, és az ember érdeklődését, vágyait felébreszteni – jó esetben saját múltja, jelene, és ezáltal a jövője felé. A történelem pedig nagyon jó terep erre.

Maradjunk a történelemnél. Mikor kezdett el veretes övekkel foglalkozni?

– Középiskolás koromban a magyar őstörténettel való foglalkozás miatt kezdtem el veretes öveket készíteni. Szeretem a régi tárgyakat, melyek előkerültek az ásatások során. A fémtárgyak pedig nem kopnak el annyira a föld mélyén. Felkeltették a forma iránti szépérzékemet, ezért először másoltam azokat. Utána ebből az ihletettségből saját tervezésű vereteket készítettem. Hidán Csaba László régész-történészhez jártam tíz évig szablyavívást tanulni, és sokszor látogattam előadásait a Károli Gáspár Református Egyetemen, ahol többek közt fegyvertörténetet tanít. Személye meghatározó ebben a témakörben. A veretes öv készítése megélhetési forrást biztosított középiskolás koromtól több éven keresztül.

Nézem a városképeit, a Keleti pályaudvart, a Hősök terét, a Széchenyi fürdőt, s arra gondolok, hogy eléggé közel áll önhöz a hiperrealizmus.

– Nem tartom magam hiperrealistának, de a realizmussal egyetértek. Tény, hogy látványszerűek, látványelvűek, ábrázoló jellegűek a munkáim. Nem skatulyázom be magam, nem is az én feladatom, majd később a művészettörténészek eldöntik, melyik kategóriába tartozom. Művészettörténeti óráimra visszaemlékezve tudom, hogy a különböző korok ízlése mennyire befolyásolja, hogy hol húzzák meg a stílushatárokat.

Amit honlapján látok, mind figurális.

– Igen, s talán az egyéni látásmódban, és abban a hangulatábrázolásban, ahogyan én azokat megfestem, rejlik képeim egyedisége. Az egyediséget meghatározza az ecsetkezelés, a színek használata, a szíkontrasztok, a részletek és a nagy egység harmóniája, ritmikája.

Az ilyen képekre mondják, hogy túl modernek, hogy nincs bennük semmi absztrakció, miért

nem fotózza le azokat, és adja el képeslapként.

– Jogos a felvetés, beszélhetünk erről, nem tabu a téma, még ha sokszor sértőnek szánják is ezeket a mondatokat. Éppen attól, amit az előbb közöltem, többek ezek a képek egy fényképnél. A fénykép esetében is egy bizonyos technikai eljárásom keresztül hatol be a fény, s ez egyszerűsíti le a valóságot. A festmény esetében pedig a látvány a nézőben magában egyszerűsödik le valamivé, amit az ő szemléletmódjával, műveltségével és emlékezőképességével rögzíteni tud belőle. Éppen a színkontrasztok, azok módosítása, kiemelése, torzítása adja meg az egyediséget. Ezenkívül az ecsetkezelés, az anyaghasználat, hiszen nem csak egy sík felületről beszélünk, mert a festményen mindig van egy pasztóztatás – hogy vastag, vagy vékony rétegű a festék. S ennek megvan az esztétikája. A műértő ezekre is odafigyel. Létezik egy hagyományos rétegrend, amit a művész – jó esetben ismer és használ a fény-árnyék kezelésében. Az árnyék általában vékony, és lazúrosan festett, míg a fény vastagon és jobban traktálva. Ha ezt a módot a festő ismeri, és használja, akkor az számára külön örömet okoz. Ilyet fénykép által nem érhetünk el.

A Tócsa vagy a Csendélet sörösdobozzal viszont már kissé elvontabb. Miért foglalkoztatják ezek a tócsás csendéletek? Sőt ha azt mondom, csendélet, akkor a legtöbb ember egy tálban elhelyezett gyümölcskompozícióra vagy egy csokor virágot ábrázoló képre gondol.

– Leginkább a csendélet jut eszembe ezekről a kis valóságszeletekről – amikor a tócsába behull a csikk, a sörösdoboz, a falevél, vagy a madártoll. A csendélet, hiszen nem látkép, tájkép, városkép, s nem is tárgyak portréja.

De mindez hogy jött? Lenézett a földre, és meglátott egy tócsában egy cigarettacsikket?

– Onnan ered, hogy művészként mindenben a szépet keresem.

Ez most meglepett. Szép a tócsába ejtett szemét?

– Biztos nem ért velem mindenki egyet, de hiszem, hogy az az ábrázolásmód, ahogy ezeket a témákat megfestem, játékosságot, kedvességet rejt magában. A szépség összetett fogalom. Szűk értelemben szépnek senki sem nevezi a szemetet. Ha fénytöréseket, tükröződések vizsgálok, akkor nem lényeges az, hogy egy tócsa, egy ablaküveg, vagy egy kristályváza tükröződik. Sokszor a visszavert kép, például egy házfal, amit a víz tükröz, jobban előtérbe kerül, mint a szemét, a kanális melletti gyűledék. Igyekszem itt is a természeti jelenséget meglátni, és annak a szépségét visszaadni. Kedves együttes alakul ki a képen, a tükröződött kép, a vízbe hullt szemét képe, a kis vízgyűrű, ami a csikk körül kialakul, és azon megtörik a fény. Vegyünk egy ázott levelet, ha azt leprésseljük, és albumba tesszük, s mellé latin feliratot helyezünk, az már mindenki számára a szép és a tudományosság kategóriájába tartozik. Sokszor úgy járok a világban, hogy a szépséget keresem mindenhol, ahol a pusztulás nyoma van. Restaurátorként látom, mikor a régi falképek elszíneződnek, lepusztulnak, az esővíz miatt vízkövéssé válnak, vagy a felület lepereg. Ennek is megvan a maga sajátos esztétikája. Sokszor, mikor ilyen felületen dolgozom, hetekig-hónapokig pöndörödött festéket kell visszakonzerválni, lehunyam a szemem este, és magam előtt ilyen pöndörödött felületeket látok. Gyönyörű, ahogy felpöndörödik a festék, és a sok réteg az élénél kilátszik.

Az Ecce Homo és a Feszty Körkép restaurátora

Ön restaurálta Munkácsy Mihály Ecce Homo óriásképét, és részt vett a Feszty Körkép állagmegóvó restaurálásában. Ezek mekkora kihívást jelentettek? Hiszen aki nem járatos a művészettörténetben, ezt a két hatalmas festményt biztosan az is ismeri.

– Szinte megremeg a kezem, amikor először közelítek egy ilyen munkához. Aztán amikor elkezdek szakmailag foglalkozni a műtárggyal, akkor egyre inkább megnyugszom, hogy az is csak olyan anyag mint a többi és a szellemét is kezdem érteni. Megnyugvást jelent ilyenkor, hogy szerzőtársakkal együtt dolgozom. Nagyméretű munka esetében többen vonulunk föl, s mindig kijelölnek egy vezető restaurátort. A szakma úgy épül fel, hogy védi a restaurátort, tehát ha elbizonytalanodom, nincs minden veszve. Például felvetődik, hogy túltisztítom a képet. A régi festményeken gyakoriak az átfestések, amikor a kopásokat javították. Előfordul, hogy maga a művész festi át saját művét, ez a pentimento, a megbánás. Amikor a festő megváltoztatja elképzelését, vagy javít a kép egyes részein. El kell döntenem, hogy saját kezű javításról van-e szó egyes esetekben, vagy sem, és ha a természettudományos vizsgálat, a röntgen sem segít, akkor szakmai konzíliumon belül közös döntést hozunk, és a felelősség megoszlik. Valóban felemelő érzés ilyen jelentős műtárgyakon dolgozni...

Festőrestaurátor szakon végzett. Tehát festészetet és restaurálást is tanult?

– Ahhoz, hogy valaki festőrestaurátor lehessen, meg kell tanulnia rajzolni, festeni, ismernie a műalkotás folyamatát. Nem muszáj olyan szinten önálló művésznek lenni, mint a régi nagy mesterek, de bizonyos szintig ismerni szükséges az alkotói folyamatot, mert abból adódik például az anyaghasználat rétegrendje, s abból ered a különböző rétegek kötése – tehát hogy mennyi kötőanyag van az egyes rétegekben, pigmentekben, felületekben. Tőlünk nyugatabbra a restaurátornövendékeknek egyre kevésbé tanítanak műalkotást létrehozni, s főleg a természettudományos vizsgálatokra, és a megóvásra, konzerválásra helyezik a hangsúlyt. Ennek egyik oka, hogy Nyugaton több a műtárgy, mint idehaza, a háborúkban több műtárgyunk elpusztult. Szemléletbeli különbségről is beszélhetünk. Mi és a tőlünk keletebbre élő népek jobban szeretik épebben bemutatni a tárgyakat. A tudományos érdekességekhez képest inkább a lelki és a szellemi üzenetet próbáljuk visszaállítani, megóvni.

Mi a különbség a beilleszkedő és a megkülönböztető retus között?

– A festmény sérült részeit lehet beilleszkedő retussal és megkülönböztető retussal javítani. A beilleszkedő retus esetén a javítást nem is lehet szabad szemmel észlelni. Úgy tűnik, a felület ép és a festő szándékai szerinti. Legfőljebb műszerrel lehet a retusálást észrevenni. A megkülönböztető retus csak megfelelő távolságból illeszkedik az eredeti felülethez, közelről nézve elválnak attól. Azt, hogy mikor melyik módszert alkalmazza a restaurátor, a tárgy funkciója, története és esztétikája alapján döntjük el muzeológus kollégákkal. Általában középkori falképeknél szoktunk megkülönböztető retust használni.

Az ön falfestményei figurálisak, és főleg mitológiai, vallásos témájúak?

– Amelyeket a honlapon lát, többnyire ilyenek.

Az utolsó ítélet lovasai sorozata meglepett. Főleg a jelrendszerével, amit – bevallom – nem tudok megfejteni, főleg a negyedik lovasét.

– A számítógépes programnyelv, az a szöveg, amitől a program fut, és a gép dolgozik, számunkra érthetetlen jelek halmaza. Mégis ez működtet egy rendszert, amit akarva-akaratlan használunk. Ilyen számítógépes karakterjeleket festettem a halál lovasának hátterébe.

Ez mégis hogyan kapcsolódik az Apokalipszishez?

– A negyedik lovasnál az áll a Jelenésekben, hogy „annak a neve halál, és a pokol követi vala azt.” Tehát olyan lények követik őt, olyan világ érkezik vele, ami valamilyen módon a poklot hozza ránk.

A tudomány révén hatalmunkat a végletekig növeljük, nagyobb felelősséget viszont nem vállalunk tetteinkért

Azt állítja, hogy a számítógép a poklot hozza ránk?

– Ezt persze nem a számítógépre értem, hanem arra a mechanizmusra, mely szerint a működtető elvet nem értve bízunk a cselekvésünket egy rendszerre. A technikai fejlődésnek létezik egy mitikus képe. A „tudás fájáról” enni a bűnbeesés része. A tudományos kutatásainkkal, felfedezéseinkkel meghosszabbítjuk a karunkat úgy, hogy a szemünk addig már nem lát el. Míg az ókori vadász látta a kilőtt nyílát becsapódni és bocsánatot kért az elejtett állat lelkétől, addig a rakétát kilövő ember már legföljebb csak monitoron keresztül látja az eredményt, ugyanígy monitoron keresztül kér bocsánatot. A lényeg az egészben az emberi felelősség kérdése. A tudomány révén a hatalmunkat a végletekig növeljük, nagyobb felelősséget viszont nem vállalunk tetteinkért. Ebben az összefüggésben kritikusak a vallások a tudománnyal szemben.

A festő is meghosszabbítja kezét, mikor ecsetet fog. Ez mekkora felelősséget jelent?

– Ez függ az ecset méretétől. Gondoljunk bele, hogy a Feszty Körkép mennyire óriási jelentőségű munka, főleg elkészültekor, amikor még nem vetekedett vele annyira a mozi. Nem volt mindegy a festőnek, hogy mit fest. Annak a régi korszaknak a szemlélete és közerkölcse hatott a művészetre, ami látszik a festményeken. Mára megrepedeztek az erkölcsi korlátok, és

bevezették azt a személetet, hogy a mű lényege, hogy az újdonság erejével hasson, sőt jobb, ha egyáltalán nem közvetít erkölcsi üzenetet. Majd jön az ismert szlogen: „Az értelmezést bízunk rá a nézőre.” Holott semmit sem bízunk rá a nézőre, próbálják a szemléletét befolyásolni, főleg az elektronikus médiumok által, a művészeket pedig arra vezetik, hogy lépjenek ki a hagyományos erkölcsi rend világából. Ilyen értelemben én is kritikus vagyok a művészeti vívmányokkal szemben.

Itt a túlzóan absztrakt munkákra gondol? Bár minden mű absztrahálás... Azt mondják a magukat modernnek vallók, hogy a cél, álljon meg a néző az alkotása előtt, és gondolkodjon el rajta.

– Azon gondolkodunk el, ami érdekel. Viszont az absztrakt képek nem kötődnek közösségi élményhez. Hiányzik belőlük a valós élménytartalom. Bár előfordul, hogy magánmitológiát követnek. A festő így tudja, hogy egyik színt miért csurgatva, a másikat miért fröcskölve használja. Így lelki, szellemi nyomokat képes társítani ehhez. De rajta kívül ezeket alig érti valaki, mert ezek a képek magánügyek, s nem közügyek. Nem dolgoznak fel közösségi dolgokat. Sokszor csak annyi az üzenet: lázadni valami ellen. Ám amikor eltűnik az a rend amely ellen a lázadás szólt, akkor derül ki, hogy nem marad más utána mint üresség. Na akkor újra el kell kezdeni építkezni.

Limanova című filmemet Lengyelországban is vetítették

Még nem beszéltünk a filmjeiről, melyek szintén történelmi jellegűek, és díjazták is őket.

– A Párbajt és a Limanovát. Az eddig elmondottakból bizonyára egyértelmű, hogy szeretem a történelmet, mert ez segít abban, hogy megértsem magam és a világot. Vizuális műfajban dolgozom, ezért kipróbálom a rendelkezésemre álló lehetőségeket, így a filmet is.

Ezeket a filmeket be is mutatták?

– A Párbaj volt az első, amivel a Duna Tv díját, az Országos Diákfilmszemle fődíját nyertük el. Ezt egyszer moziban is levetítették. Azóta szűkebb körben, baráti társaságoknak vetítjük le. A többi film megrendelésre készült. A Limanovát a Hadtörténelmi Intézet és Múzeum rendelte meg. A Limanova az I. világháború fontos csatáját eleveníti meg, és hadtörténelmi fórumokon, diplomáciai utakon, így Lengyelországban vetítették le. Őrség című filmünket körülbelül fél éve fejeztük be, és a kistérség történetét dolgozza fel.

Mégsem mondja magát hadi, vagy katonaművésznek.

– Nem, mert jóval tágabb a téma, amit feldolgozok.

Végezetül kinek fest, kinek alkot?

– Első sorban a magam öröme, utána jön a család, a barátok. Persze időről időre megmutatom az alkotásaimat szélesebb közönségnek és nagyon jó érzés visszajelzéseket kapni vagy látni, hogy gondolatokat ébresztenek a képeim. Nagy csapda, ha a művész tágas közönséghez próbál szólni és globálisan felütött jelszavakra alkot. Aki mindenkihez kíván szólni az valójában nem szólít meg senkit. Az őszinteség és a szeretet tud megszólalni a képből, ezeket az erényeket pedig először magunkon és a környezetünkön kell gyakorolni.

Medveczky Attila